

A Kossuth Kollégium kérdőíves felmérése az alföldi települések lakosságának pénzügyi tudatosságáról és társadalmi helyzetéről

Hágen Ádám¹

Összefoglalás

A tanulmány a 2024 őszén 19 alföldi településen végzett, pénzügyi tudatossággal kapcsolatos kérdőíves felmérést veszi górcső alá, mely a Kossuth Kollégium elnevezést kapta. A Lakiteleki Népfőiskola által harmadik alkalommal szervezett kérdőíves terepfelmérés célja az volt, hogy adjon egy képet a vizsgált települések lakosságának pénzügyi tudatosságáról. A megkérdezettek több témakörben adtak választ az összesen 58 kérdésre. A tanulmány célja, hogy bemutassa, milyen előnyökkel járt a kérdezőbiztosok és a válaszadók számára a kutatómunkában való részvétel. Ehhez szükséges, hogy az adatgyűjtési módszer, a munkaszervezés főbb elemei és az ezekből adódó főbb társadalmi eredmények is bemutatásra kerüljenek.

Bevezetés

A fenntartható pénzügyek és gazdasági környezetük mélyreható elemzése kiemelten fontos a mai, gyorsan változó világban. De hasonlóan fontos volt az elmúlt évtizedekben is, ugyanis a Lakiteleki Népfőiskola már a 2000-es évek elején is megszervezte a Kossuth Kollégium első alkalmát. A célja ennek a kutatásnak akkor is az volt, mint a későbbiekben: megpróbáljon hiteles képet adni a társadalom gazdasági és pénzügyi ismereteiről, fókuszba állítva a pénzügyi tudatosságot (Hágen, 2025). A jelen tanulmány célja, hogy egy áttekintést adjon a kutatás jelentőségéről, rávilágítva annak hiánypótló jellegére.

2011-ben került sor a második kutatásra, szintén a Lakiteleki Népfőiskola szervezésében. Az adatok feldolgozását Csernák József végezte el doktori értekezésében. Részletes elemzésnek vetette alá a felmérés eredményeit. „Az adatgyűjtés terepmunkával valósult meg, ami során több mint 100 hallgató és a hallgatókat koordináló tanárok bevonásával valósult meg. A napokon át tartó adatgyűjtés eredményeként 1773 darab értékelhető kérdőív került kitöltésre. A kérdőívek adataiból nyert adatbázist a kutatást vezető a kutatásban résztvevők számára további elemzési céllal felajánlották[...].” (Csernák, 2018).

A harmadik kutatásra 2024 októberében került sor. A kutatás szakmai vezetője Dr. Domokos László, az Állami Számvevőszék korábbi elnöke volt, a szervezője jelen tanulmány szerzője. „A kutatómunkára immáron harmadik alkalommal került sor Bács-Kiskun, Csongrád és Pest

¹ Neumann János Egyetem, Gazdaságföldrajzi és Településmarketing Központ munkatársa

vármegyei településeken 2024. október 13. és 20. között. A felmérés összesen tizenkilenc települést érintett: Ballószög, Csongrád – és Csongrádbokros –, Fülöpjakab, Gátér, Helvécia, Jakabszállás, Jászszentlászló, Kecskemét, Kiskunfélegyháza, Kocsér, Kunszállás, Lakitelek, Nyárlőrinc, Pálmonostora, Petőfiszállás, Szentkirály, Tiszaalpár, Tiszakécske és Tiszaug” (Hágen, 2025).

A Kossuth Kollégium által szervezett kutatás egy 58 kérdésből álló kérdőívre épült, amelyet 19 alföldi település lakossága töltött ki, összesen közel 1357 érvényes választ eredményezve. Az adatgyűjtést egyetemisták és főiskolások végezték személyes találkozások során, ami sajátos jelleget adott a vizsgálatnak (Hágen, 2025). Az ilyen típusú adatfelvétel lehetővé tette, hogy a résztvevő hallgatók közvetlen benyomásokat szerezzenek a helyi közösségek életéről, problémáiról és társadalmi egyenlőtlenségeiről, miközben statisztikai szempontból is értékes információk gyűltek össze.

A kezdeményezés egyik fő újdonsága abban rejlik, hogy a tudományos vizsgálatokat úgy illesztették be a terepmunkába, hogy azok egyszerre szólítsák meg a lakosságot és képezzenek új generációs kutatókat. A terepen dolgozó hallgatók nem csupán adatot gyűjtöttek; saját tapasztalataik révén nyitottabbá váltak más élethelyzetek megértésére. Ez különösen fontos abból a szempontból, hogy a felmérés idején a személyes kapcsolódás elősegítette a bizalom kialakulását a válaszadók és az adatfelvevő fiatalok között. E bizalomnak köszönhetően sokkal mélyebb társadalmi narratívák kerültek felszínre. Az eredmények arra engednek következtetni, hogy az efféle közösségi kutatási formák képesek növelni a résztvevő fiatalok szociális érzékenységét (Hágen, 2025).

Számos esetben elmondható, hogy a hallgatók olyan élethelyzetekkel találkoztak, amelyek korábban távol álltak mindennapi tapasztalataiktól. Ezek az élmények hosszabb távon is befolyásolhatják világszemléletüket. A statisztikai feldolgozásra kerülő adatok pedig nemcsak lokálisan relevánsak, hanem országos szakpolitikai döntések előkészítésében is felhasználhatók lehetnek. Érdemes kiemelni azt is, hogy a projekt illeszkedett ahhoz a szemlélethez, melynek középpontjában a társadalmi és gazdasági fenntarthatóság áll (Domokos, 2025).

A terepmunka másik fontos hatása az volt, hogy erősítette az együttműködést és csoportdinamikát a hallgatók között. A jellemzően négyfős munkacsoportokban zajló felmérés során megtapasztalták az egymásra utaltságot és a közös felelősségvállalást. Ez nemcsak hatékonyabb adatgyűjtést tett lehetővé, hanem hozzájárult szakmai készségeik fejlődéséhez is. Például jobban megértették, hogyan kell kezelni eltérő kulturális háttérrel rendelkező válaszadókat. Ez a kutatás különös hangsúlyt fektetett olyan kérdésekre is, amelyek anyagi stabilitással vagy megtakarítási hajlandósággal kapcsolatosak. Az ebből nyert adatok jól illusztrálják, hogyan fonódhat össze egy helyi közösség gazdasági profilja és társadalmi szerkezete. Fontos hangsúlyoznunk – és ez szándéka volt a szervezőknek is –, hogy az ilyen projekteken szereplő indikátorok – legyen szó nemzeti vagy program szintű mutatókról – összevethetők akár nemzetközi meghatározásokkal is (Domokos, 2025). Ez biztosítja az eredmények relevanciáját szélesebb kontextusban. Ugyanakkor érdemes több figyelmet fordítani arra, hogy az adatfelvétel módszertani keretei kellően rugalmasak maradjanak ahhoz, hogy váratlan helyzetekben adaptálhatók legyenek.

A Kossuth Kollégium egyedi jellege

A hallgatók számára ez a munka többretegű tanulási élményt adott. Egyfelől módszertani ismereteik bővültek azáltal, hogy valós társadalmi környezetben kellett mérési eszközöket alkalmazniuk. Másfelől a különféle élethelyzetekkel való találkozás tágította látókörüket és fokozta szociális érzékenységüket.

Gyakran olyan helyi problémákkal szembesültek – például anyagi bizonytalanság vagy pénzügyi tervezés hiánya –, amelyek saját korosztályukban kevésbé voltak jelen. Ezek az élmények hosszú távon befolyásolhatják döntéshozói szemléletüket is, különösen akkor, ha később vezető pozícióba kerülnek. A kutatás során nem pusztán számokat gyűjtöttek; történeteket és élethelyzeteket térképeztek fel, amelyek mögött társadalmi mintázatok húzódtak meg. Ez összhangban van azzal az értelmezési kerettel, amelyet Domokos László és Harangozó Zsolt munkája sugall: a felméréseknek lehetőséget kell adniuk arra, hogy az állami szereplők konkrét beavatkozási pontokat azonosítsanak gazdasági és pénzügyi területen (Domokos - Harangozó, 2025). Az adatgyűjtés így stratégiai eszközzé vált mind szakpolitikai tervezés, mind közösségi fejlesztések előkészítése során.

Az egyetemista-főiskolás adatfelvevők kompetenciái nemcsak technikai értelemben fejlődtek. A kommunikációs készségek javulása különösen szembeötlő volt: megtanultak kérdéseket úgy megfogalmazni, hogy azok ne keltsenek ellenállást vagy bizalmatlanságot. Emellett erősödött türelmük és empatikus hozzáállásuk is, ami a visszajelzések alapján sok válaszadót ösztönzött arra, hogy nyíltan ossza meg személyes tapasztalatait.

Az összegyűjtött információk tehát nemcsak pillanatképet adnak egy közösségről, hanem keretet biztosítanak fenntartható fejlesztési stratégiákhoz. E résztvevői tanulási folyamatot erősítette a munkacsoportok együttműködése. A négyfős csoportokban kialakuló felelősségmegosztás, rutin-feladatok koordinálása és konfliktuskezelés mind hozzájárult ahhoz, hogy a fiatalok felkészültebbek legyenek későbbi munkahelyi környezetük kihívásaira (Hágen, 2025).

A kérdőíves felmérés fő jellemzői

A kérdőíves felmérés legfontosabb jellemzője az volt, hogy a teljes adatgyűjtési folyamatot egyetemisták és főiskolások végezték, lehetőséget teremtve számukra a közvetlen kapcsolatfelvételre a vizsgált közösségek tagjaival. A hallgatók számára e munka szinte terepi laboratóriumként funkcionált: valós társadalmi helyzetekben próbálhatták ki azt, hogyan működik a kutatói eszköztár különböző életkörülmények között. Az adatfelvétel módszere egy kérdőív volt, amelyet két hallgató prezentált személyesen átlagosan 25-30 perc kitöltési idővel.

A kérdőív nyolc nagy részre osztható. Az első részben a mintavételezés alapadatait vettük fel. A második részben a pénzügyi szemléletre és vélekedésekre voltunk kíváncsiak. Itt 18 állítást és kérdést fogalmaztunk meg, melyeknél Likert-skálás mérést alkalmaztunk. A harmadik fejezetben a pénzforgalommal, fizetési forgalommal kapcsolatban tettünk fel kérdéseket. A negyedik fejezet a megtakarításokkal, befektetésekkel kapcsolatos ismereteket vizsgálta. Az ötödik fejezet a nyugdíj és előtakarékoság témakörét járta körbe. Itt hangsúlyos szerepet kapott az öngondoskodás

vizsgálata a kérdésekben. A hatodik rész a hitelekkel foglalkozik. Nem csupán a hitelekkel kapcsolatos attitűdöket vizsgáltuk itt, hanem kifejezetten kíváncsiak voltunk a pénzügyi biztonsággal kapcsolatos ismeretekre is. A hetedik részben a válaszadó demográfiai helyzetét igyekeztünk megismerni. A nyolcadik részben pedig az ő személyes, általános gazdasági, pénzügyi helyzetére voltunk kíváncsiak.

Az eredmények alapján egyértelműen látszott, hogy bizonyos településeken erős eltérés mutatkozik az online bankkártyahasználat kezelésében vagy éppen a hitelekhez való hozzáállásban. Ezek az eltérések rávilágítanak arra, hogy országos fejlesztési stratégiák kialakítása során figyelembe kell venni a helyi technológiai adaptáció mértékét.

Például, ha egy településen alacsony az öngondoskodási attitűd, akkor ennek javítására célzott oktatási kampány indítható; más esetekben pedig infrastruktúra-fejlesztés szükséges ahhoz, hogy az elektronikus banki szolgáltatások biztonságos használata szélesebb körben elterjedjen.

Az összegyűjtött adatkészlet összhangba hozható nemzetközi mérési keretekkel is, ami fontos feltétel annak biztosításához, hogy eredményeik relevánsak legyenek szélesebb szakpolitikai diskurzusban. Az OECD által végzett pénzügyi műveltség-felmérésekhez illeszthető indikátorok révén lehetőség nyílik arra is, hogy ezen vizsgálatokból levont következtetések nemcsak lokálisan, hanem országos szinten is hatást gyakoroljanak. Kritikusan megjegyzendő ugyanakkor: bár ez a kérdőív hatékonyan képes rövid idő alatt nagy mennyiségű információt begyűjteni, egyes válaszadói rétegeknél előfordulhat adatpontatlanság vagy túlzott egyszerűsítés.

Összességében e kérdőíves felmérés úgy épült fel, hogy egyszerre generáljon kvantitatív és kvalitatív értéket: számszerűsítse a pénzügyi magatartást és életmód-jellemzőket, miközben emberi történeteket is bekapcsoljon az elemzésbe. E kettősség teszi lehetővé azt, hogy a kutatás eredményei ne csak statisztikai kimutatásokként funkcionáljanak, hanem hosszabb távon formáló erőt jelentsenek mind szakpolitikai döntéshozatalban, mind pedig helyi közösségi életfeladatok meghatározásában (Domokos – Harangozó, 2025).

Adatgyűjtési folyamat

Az adatgyűjtés során a teljes folyamatot egyetemisták és főiskolások végezték, akik személyesen keresték fel a vizsgált 19 alföldi település lakóit. A személyes beszélgetések során gyakran kerültek felszínre olyan történetek és problémák, amelyek messze túlmutattak a pusztán számokon. Egy-egy interjú alatt derült fény például arra, hogy egy idős résztvevő több évtizede minden hónapban fix összeget tesz félre nyugdíjcélokra; máshol pedig azt tapasztalták, hogy fiatal családok hitelekkel fedezik alapvető kiadásait (Domokos – Harangozó, 2025).

Az egész folyamat tehát egyszerre épített fel egy komplex adatrendszert és járult hozzá ahhoz, hogy fiatal kutatók valós társadalmi környezetben próbálhassák ki módszertani eszközeiket. Ezért mondható el, hogy bár formailag egy hagyományos kérdőíves kutatásról van szó, valójában jóval mélyebb hatással bírt mindazokra, akik benne részt vettek – legyen szó válaszadókról vagy adatfeldelvőről.

A kutatás társadalmi hatásai

A kutatás során – a minden munkanap végén tartott személyes beszélgetésekből – világossá vált, hogy a személyes adatfelvételt végző egyetemisták és főiskolások szociális érzékenysége mérhetően fejlődött a projekt ideje alatt. Korábban sokuknak kevés közvetlen tapasztalatuk volt hátrányos helyzetű családokkal, idős emberekkel vagy gazdasági nehézségekkel küzdő fiatalokkal. A terepmunka során azonban olyan intenzív interakciókba kerültek, amelyekben nem csupán statisztikai adatok gyűjtése történt, hanem élethelyzetek mély megismerése is. Több esetben elmondható volt, hogy a résztvevőknek ki kellett lépniük komfortzónájukból; például falusi közösségekben beszélgettek olyan emberekkel, akik évtizedek óta készpénzben kapják jövedelmüket, és idegenkednek az elektronikus tranzakcióktól. Ezek a találkozások új perspektívát adtak a pénzügyi magatartás sokféleségéről.

Az érzelmi intelligencia fejlesztése kézzelfogható hozadéka volt ennek a projektnek. A hallgatóknak többször kellett úgy reagálniuk váratlan helyzetekre, hogy közben fenntartsák az interjú alanyának bizalmát. Ez erősítette kommunikációs eszköztárukat: megtanulták nyugodt hangnemben kezelni kritikus megjegyzéseket vagy gyanakvást keltő kérdéseket (Hágen, 2025). Az ilyen készségek később bármely szakmai környezetben hasznosíthatók. Az új élethelyzetek megismerése rávilágított továbbá arra is, hogy mennyire szükséges az adaptív módszertani hozzáállás kutatás közben. Például bizonyos településeken több időt kellett hagyni az interjúkra, mert a válaszadók részletesen szerettek volna beszélni problémáikról; máshol viszont röviden nyilatkoztak és inkább írásban töltötték ki a kérdőívet.

Összességében tehát kijelenthető: a fiatal adatfelvevők képesek voltak meglátni és megérteni olyan társadalmi helyzeteket, amelyek korábban távoli fogalomként éltek bennük; mindez pedig hosszú távon megalapozhatja felelősebb szakmai döntéseiket és személyes empatikus hozzáállásukat. Ezt a megfigyelést a csoportvezető oktatók is alátámasztották. Többen elmondták a munkahét folyamán, hogy mennyire pozitív hatással van nem csupán a hallgatókra, hanem rájuk is a kutatómunka terep-jellege.

Kiemelten fontos volt számunkra, hogy a kutatási hét végén egy beszámolóban mondják el tapasztalataikat a hallgatók. Így a kutatás utolsó napján a környező települések vezetőinek és egymás jelenlétében néhány percben beszámolót tartottak a munkáról. A célunk ezzel inkább az volt, hogy saját érzéseiket, benyomásaikat adják át a közönség számára, hogy mindenki érezhesse, mennyire különleges jelentőséggel bírt ez a terepmunka a kutatócsoportok számára. Eredményekről ekkor még kevésbé tudtak beszámolni, hiszen a kutatási adatok feldolgozása csak ezt követően, a terepmunka végével kezdődhetett meg.

Összegzés

A Kossuth Kollégium által megvalósított kutatási projekt eredményei egyértelműen rámutatnak arra, hogy a személyes adatgyűjtés és a terepmunkában való részvétel komplex hatással bír mind a résztvevő fiatalok, mind a vizsgált közösségek számára. A kérdőíves felmérés során szerzett adatok nem csupán statisztikai értékkel bírnak, hanem mélyebb társadalmi és gazdasági összefüggéseket is feltárnak, amelyek hozzájárulhatnak a helyi és országos szakpolitikai döntések megalapozásához.

A terepen szerzett élmények és a közvetlen emberi kapcsolatok révén a résztvevők képesek voltak megérteni és átélni olyan élethelyzeteket, amelyek korábban távol álltak mindennapi tapasztalataiktól. Ez a folyamat hozzájárult ahhoz, hogy a pénzügyi tudatosság és az öngondoskodás fontossága nem csupán elméleti szinten, hanem gyakorlati szinten is tudatosuljon bennük. A kutatás során feltárt területi különbségek, például a bankkártyahasználati biztonság vagy a megtakarítási attitűdök heterogenitása, világosan jelzik, hogy a fejlesztési programoknak helyi sajátosságokra kell épülniük, és figyelembe kell venniük a közösségek eltérő igényeit és adottságait.

A módszertani megközelítés, amelyben a kérdőíves adatgyűjtést személyes interakciók egészítették ki, lehetővé tette, hogy az adatok mögött rejlő emberi történetek és társadalmi mintázatok is felszínre kerüljenek. Ez a kettős értékű adatgyűjtés hozzájárult ahhoz, hogy az eredmények ne csupán statisztikai kimutatások legyenek, hanem olyan alapot képezzenek, amely hosszabb távon is irányt mutathat a pénzügyi oktatás, a közösségi fejlesztések és a szakpolitikai beavatkozások számára. A csoportmunka során kialakult együttműködés és felelősségmegosztás tovább erősítette a résztvevők szakmai készségeit, kommunikációs képességeit és empatikus hozzáállását.

A Kossuth Kollégium esetében valóban olyan munkáról beszélünk, amely képes volt három irányban is előrelépést, élményeket felmutatni. A fentiekben több ízben szó volt már arról, hogy a hallgatók számára mit jelentett ez a kutatás, azonban az interjúalanyok is sokat tanulhattak. Egyrészt láthatóvá vált számukra a kérdések megválaszolása során, hogy a pénzügyi tudatosság mely területein teljesítenek kiemelkedően és mely területeken kell fejlődniük ahhoz, hogy e területen egy szinttel feljebb léphessenek.

Összességében a projekt egy olyan integrált megközelítést valósított meg, amely egyszerre szolgálta a tudományos kutatást, a fiatalok személyes fejlődését és a helyi közösségek érdekeit. Az így szerzett tapasztalatok és adatok megalapozzák a további vizsgálatokat és fejlesztési programokat, amelyek hozzájárulhatnak a társadalmi kohézió erősítéséhez és a gazdasági fenntarthatóság előmozdításához.

A jövő kihívásai közé tartozik a pénzügyi tudatosság további erősítése, a közösségi szolidaritás mechanizmusainak fejlesztése és intézményesítése, valamint a gazdasági és érzelmi tényezők integrált mérésének finomítása.

A digitális technológiák (pl. fintech megoldások, online edukációs platformok) bevonása új lehetőségeket kínálhat a pénzügyi edukáció és a közösségi támogatás terén. A fenntartható jövő építése folyamatos erőfeszítést és adaptív együttműködést igényel minden szinten, az egyéntől az államig,

figyelembe véve a helyi sajátosságokat és a közösségi beavatkozások transzformatív erejét. Ennek keretében kiemelten fontos a civil szervezetek, az akadémiai szféra, a magánszektor és a kormányzati szervek közötti partnerség erősítése. A hosszú távú fenntarthatóság csak akkor érhető el, ha a gazdasági prosperitás, a társadalmi kohézió és a környezeti integritás egyensúlyban van. A Kossuth Kollégiumhoz hasonló programok kulcsfontosságúak lehetnek ezen egyensúly megteremtésében.

Források

- Csernák József (2018): A lakosság pénzügyekkel kapcsolatos attitűdjei a Kiskunságban. Gödöllő. Online: https://real-phd.mtak.hu/1494/1/csernak_jozsef_ertekezes_DOI.pdf. 53 p. Letöltés ideje: 2025. szeptember 13.
- Domokos László (2025): Fenntartható pénzügyeink gazdasági környezete. In: Domokos László – Hágen Ádám szerk.: Kossuth Kollégium. Lakitelek: Antológia Kiadó és Nyomda Kft.
- Domokos László – Harangozó Zsolt (2025): Pénzügyi kultúra vizsgálata a Kossuth Kollégium keretein belül. In: Domokos László – Hágen Ádám szerk.: Kossuth Kollégium. Lakitelek: Antológia Kiadó és Nyomda Kft. 27 p.
- Hágen Ádám (2025): A pénzügyi tudatosság és a közösségformáló terepmunka társadalomtudományi jelentősége a Kossuth Kollégium munkája alapján. In: Domokos László – Hágen Ádám szerk.: Kossuth Kollégium. Lakitelek: Antológia Kiadó és Nyomda Kft. 11 p.